

KATILIM VE SORUMLULUK

Hak ve özgürlükler herkese karşılık görev ve sorumluluklar yükler. Kişi ve kurumların görev ve sorumluluklarını yerine getirmediği bir toplumda ne hak ve özgürlüklerin etkin kullanımında ne de demokratik sistemin işleyişinde bahsedilebilir. Kişiler diğer insanlara ve devlete karşı görev ve sorumlulukları olduğu gibi devletinde kişilere ve topluma karşı görev ve sorumlulukları vardır. Kişiler toplumsal süreçlere katılarak demokratik sistemin işleyişini de sağlar.

Fakat kişilerin olumsuz bireysel tutumları

engelleme kültürü unsurlar
- kısıtlayıcı yasal hükümler nedeniyle toplumsal süreçlere katılımı bazen zorlaşabilir.

Bu durumda hem kişilerin hem de devletin katılımı kolaylaştırıcı girişimlerde bulunması gerekir.

Günümüzde birey devlet ilişkisi geçmiş yüzyıllara göre oldukça karmaşıktır.

Devletin vatandaşlara karşı görevleri sadece devlet sistemine kayıtlı kimlik numaramız değildir. Ayrıca Devletin vatandaşlara karşı görev ve sorumlulukları:

-Kişilerin mal mülk ticari ilişkileri

Eğitimi, seyahat, haberleşme eğitimi

ticari ilişkiler, mal varlığı

Güvenliği gibi neredeyse her türlü hareketimiz doğrudan ya da dolaylı olarak devlet sağlamak zorundadır

Kişilerin tüm resmi eylem, dernek kayıt altına almak için devlet vatandaşlık numarası verir.

Kişilerin avuç içini, parmak izini, anne kızlık soyadını, kan grubunu da devlet bir takım kolaylıklar sağlamak için kayıt altına alır.

Kişiyeye özel bu bilgileri ya da doğrudan ya da bu bilgilere sahip kurumları denetleme yetkisi ile devlet elindeki bu bilgileri;

bilgi toplamak

planlama yapmak

yasaları ihlal edenleri takip etmek ve vatandaşların güvenliğini sağlamak için kullanma hakkına sahiptir.

Haklar ve sorumluluklar bir medeni paranın iki yüzü gibidir. Biri var olmadan diğeri var olamaz. Vatandaş vergisini ödemezse devlet güvenlik ödemelerini alacak insan kaynaklarını temin edemez. Böyle olunca da vatandaşların can, mal ve gıda güvenliği sağlanamaz. Yaşam hak ve özgürlüğü etkin bir biçimde kullanılamaz.

Demokrasilerde devletin öncelikli amacı vatandaşların güvenlik, sağlık, eğitim, barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak önlemler almaktır.

Devletin tüm bu kurumları vatandaşların yasalarla belirlenmiş hak ve özgürlüklerini korumak için çalışır.

Ayrıca devletin yaşlılık, engellilik, iş görmezlik gibi sosyal risklere karşı vatandaşlarını kurma görevi vardır.

Sosyal risklere karşı vatandaşların devletten her zaman daha etkin bir koruma talep ettikleri bir gerçektir.

Buna karşılık devlet vatandaşlardan etkin biçimde yasalara uymalarını bekler yasalara uymak ve bilgi vermek en temel vatandaşlık görevi olarak kabul edilir

Demokratik toplumda bireylerin toplumsal olaylara ilgi duyar toplumsal sorunların farkında olur gerektiğinde hem kendilerini hem de toplumun iyiliği için harekete geçerler.

Toplumsal olaylara karşı duyulan bu ilgi yönelişe katılım iki türdür.

1. Siyasi katılım:

Siyasi katılım; seçme- seçilme, idareye talip olmak gibi vatandaşlık hak ve görevleri ile ilgili

2. Sosyal katılım

Sosyal katılım bağımsız olarak ya da bir grup içinde toplumun dezavantajlı kesiminin faydasına olacak sosyal hizmet faaliyetleri içinde bulunmayı ifade eder. Kadın, çocuk, yaşlı, engelli, yoksul, göçmen ve yabancılara yönelik faaliyetleri ile bir grup etkinliği biçimindeki hayvan ve çevre koruma faaliyetleri de sosyal katılım olarak kabul edilir.

Bu faaliyetler, bireyler toplumda etkileşime gitme kendi konumuna uygun sorumluluk üstlenme birlikte hareket etme işbirliği yapmak bir gruba ait olma, çözümün bir parçası olma, bir fikir etrafında birleşme, liderlik ve vatandaşlık gibi kazanımlar sağlar.

Birey, toplum ve devlet mesleklerine katılımın önündeki engellerin kaldırılması için topluma ve devlete birtakım görevler düşmektedir.

Bireylerin katılımını artıran başlıca unsurları şunlardır:

-Bireylerin toplumsal konulara ilgi duyması,

-özgüven kazanması,

-kendisini ifade edebilmesi,

-diğer insanlarla etkili iletişim kurabilmesi

Özgüven kazanma

kendisini ifade edebilmesi, diğer insanlarla etkili iletişim kurulabilmesi ve benzeri

Kalıp yargılar: Kalıp yargılar çeşitli gruplar hakkında sahip olduğumuz genelleştirilmiş düşüncelerdir.

Önyargılar: Genelde bir gruba yüklenen olumsuz yargılardır kişiler ya da gruplar ait oldukları grubu düzeltebilmek için öteki grubu kimi zaman insan onurunu kırıcı boyutlara varabilir aşağılayıcı özelliklerle tasvir edebilir. Önyargılar kalıp yargılardan beslenir.

34 ÖZERK OLMAK

Aile, okul, arkadaş grupları, üye olduğumuz dernek ve siyasi partiler, toplumsal beklentiler, gelenekler ve yasalar gibi dış etkiler bireylerin davranışları üzerinde belirleyici etkiye sahiptir.

Peki insan, en azından özgür olmaya doğru yol alamaz mı?

İnsan kendini dış etkilere zamanla bağımsız hareket etmesi için ne yapabilir?

Kendi özgür tercihlerine saygı duymasını bekleyen bir insanın başkalarına özgür tercihler konusunda teşvik etmemesi normal değildir. Kişi hiç olmazsa en azından onların tercihlerine saygı duymaması gerekir.

Okulda arkadaş grubunda ve çevresinde birçok insan haksızlığa uğradığında hakkını nasıl arayacağını bilemeyebilir. Bazen de bildiği halde buna cesaret edemeyebilir.

Çoğu zaman hak ve özgürlükler kısıtlanır ya da ihlal edilen hakkın bir desteğe ihtiyaç duyabilir.

Böyle durumlarda hak arama konusunda bilinçli olmayanlar hakkını aramaya cesaret edemeyebilirler. Bu durumda bilinçli bir şekilde hakkını aramaya cesaret edenlere göre daha çok mağduriyet yaşayabilirler.

Mağdurun hakkını demokratik yollarla arama konusunda desteklemek demokratik bir erdemliktir.

ÖZERKLİK VE ÖZGÜRLEŞMEK

Özerklik kişinin kendi kendine kurallar koymasını kendi koyduğu kurallara uygun davranışlar sergilemesini ifade eder.

Burada iki önemli terim söz konusudur.

1. Kendi kendine olmaz

2.kural /yasa

Özerklik başına buyrukluğa değil, aksine ilkeli davranma ve bu davranışların yasaya uygun olmasıdır.

Özgür bireyler özerk olduğundan bahsedilebilir ya da tersi de geçerlidir. Ancak özerk bireyler özgürdür. Demokrasi açısından ise özerklik vatandaşların herhangi bir etki altında kalmadan kendi etkilerini tespit etmeleri kendilerini yürütmeleri anlamına gelir.

Özer yönetim bireysel değerlerin ön koşulunu oluşturur. Yani insanların kendi dünya görüşlerini (iyi kötü, güzel, yüce, kutsal ve benzeri olduğuna dair inançlar toplamı)doğrultusunda kararlar verebilmek için gereklidir. Özerk davranış, akılcı, özgür birey sorumluluk bilinci ile gerçekleştirilen davranıştır.

Özerk davranışlar sergileyenler:

-Böyle yapmamı falanca istedi.

-Herkes böyle yapıyor.

-El ile gelen düşün bayram.

-Yalnızca ben mi, herkes öyle yaptı.

-Büyüklerimiz böyle yapmamızı söyledi.

-El alem ne der!

Özerlik Ve Toplumsal Denetim

Demokrasilerde siyasal iktidarlar kendi görüşlerine uygun nesiller yetiştiremezler. Bağımsız düşünebilen özgür bireyler yetiştirirler. Bağımlı bireyler yetiştirilmesinin temelinde bir özgürlük sorunu yatar. Özgürlük bireyin ya da bireyin yaşamı ile ilgili kararları kendi dışındaki güçlere değil kendisine bağlı bulunması neyin nesi değil öznel olması anlamına gelir.

Özgürlükten söz edebilmek için, önce kendi yaşam öyküsünü kendi yazabilen özerk bireyin var olması gerekir. Ondan sonra bu birey, devletin müdahale alanı dışında kalan temel hak ve özgürlüklerle donatılır. özerk birey kendi yaşamına ilişkin tercihleri serbesti yapabilen bireydir. özgürce verilen bu kararların sorumlusu da kararı veren bireydir.

Özerklik:

özerklik; bir insanın, seçimlerini dış etkilerden ve şartlanmalardan bağımsız şekilde iç sesi doğrultusunda yapabiliyor olması özgürlüğüdür.

Mağduriyet:

Kişinin maddi ve manevi zarara uğraması, bazı hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması, elinden alınması veya bunları kullanmasının engellemesidir.

Erdem:

Güzel davranma yeteneği. Duygu, düşünce ve davranışlarda arzu edilen bir durumda bulunmak

KÖLELİK**Dünya tarihinde köleliğin doğuşu, yayılışı ve ortadan kaldırılması:**

Tarih önceki çağlarda yerleşik yaşama geçen insanlık önce köy, sonrasında şehirler kurulmaya başladı. Tarımsal faaliyetlerin yürütülmesi için (ekim, sulama, hasat) güç gerekiyordu. Bu ihtiyaç zamanla kölelik sisteminin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Güçlü topluluklar, kendilerinden zayıf grupları köleleştirmişler ve bu nedenle ilk Çağ'da hemen her uygarlıkta köleler sınıfı ortaya çıkmıştır.

Zamanla bu kölelik sistemi hemen hemen dünyanın tamamına yayılmıştır.

Avrupa'da kölelik ve sınıf ayrımı vardı. İnsan hakları yoktu. İnsanlar, köleler, köylüler, burjuvalar, senyörler, rahipler gibi sınıflara ayrılmıştı. Bunlardan en ayrıcalıklı sınıf Senyörler ve din adamları idi. Kilise Avrupa'da krallıklardan bile daha güçlü olduğu dönemler olmuştur. Topraklar satıldığında üzerinde bakmakla yükümlü kölelerle birlikte alınıp satılmaktaydı.

Araplarda da kölelik yaygındı insana değer verilmezdi. Güçlü kabileler kendilerinden daha güçsüz kabilelere saldırarak onları köle yapar ve pazarlarda satarlardı. Kadınlara ve kızlara önem verilmezdi, kız çocukları olduğunda utanç duyar toplumun içine çıkamaz ve bir süre sonra bu utançtan kurtulmak için kız çocuklarını diri diri toprağa gömerlerdi.

Türlerde kölelik yoktu. Türkler göçebe yaşamaktaydı. Göçebe yaşamı kendisine yaşam biçimi edinen Türkler için bozkır hayat tarzı Türkleri özgürlüklerine düşkün kılmıştır. Türkler zaman içinde köle durumuna düşmemek için devlet kurmuşlar, devletleri yıkıldığında özgürlüklerini kaybedeceklerini anladıklarında ise Ana yurtlarını terk ederek daha özgürce yaşayacakları coğrafyalara göçmüşlerdir. Çevresindeki düşmanların sayısının çokluğundan yerleşik hayata geçememiş ve düşman saldırılarından korunmak için göçebe yaşamışlardır. Çünkü bir kurultay toplantısında Bilge Kağan yerleşik hayata geçmek şehirlerin etrafını kale ve surlarla çevrilme teklifinde bulunur. Fakat dönemin Veziri Tonyukuk buna karşı çıkar. Yerleşik hayata geçilirse düşman saldırılarının tehlikesinden bahseder.

Türkler esirlere kölelik muamelesi yapamazlar onları kısa sürede serbest bırakırlar. Verilen hapis cezası 10 günü geçmezdi. Kadınlara büyük önem verir. Hakan (hükümdar) ordunun başında savaşa çıktığında yerine kendi eşi bakardı. Tek eşlilik esastı.

Hintlilerde sınıf sistemi vardı ve buna "Kast Sistemi" denir, bir sınıftan diğerine geçmek mümkün değildi. Hindistan'daki kast sistemine en büyük darbeyi Gazne Hükümdarı S. Mahmut 17 sefer düzenleyerek vurmuş ve İslâmiyet'in oralara yayılmasını sağlamıştır.

Köleliğin kaldırılma aşamaları:

İslamiyet'in doğuşuyla birlikte kölelik kaldırılmaya çalışılmışsa da bunda pek başarılı olunamamıştır. Tam olarak Araplar arasında kölelik kaldırılamamıştır. Büyük Selçuklu devleti kurulup Türklerin İslâm Topraklarına hâkim olmasıyla birlikte Türkler kesin olarak Köleliği Müslüman coğrafyalardan kaldırmıştır: Bu nedenle bu tarihten sonra kölelik İslâm coğrafyası üzerinden tamamen silinmiştir.

Avrupa'da köleliğin kaldırılması: İngiltere'de Manga Carta Libertatum (Büyük Özgürlük Fermanı ile) ile krala karşı büyük haklar elde edilmiştir. Ama bu fermanla kölelik kaldırılmamıştır sadece soylular İngiliz kralı karşısında bazı haklarını savunma hakkını elde etmişlerdir. 1776'da İngiliz kolonisindeki Amerikalılar ayaklanarak Amerika Bağımsızlık Bildirgesi ile İnsanların doğuştan bazı haklara sahip buldukları ve bu hakların devredilemeyeceği kabul edilmiştir.

Bu bildirdeden sonra Fransızlar 1789'da Fransız insan ve Yurttaş Hakları bildirgesi ise ilk kez halkın egemenliği düşüncesine yer verilmiştir.

Böylece insan haklarının önündeki en önemli engel kölelik kurumu 19. yüzyılın ikinci yarısına değin devam etmiştir. Kölelik İngiltere'de 1838'de Amerika'da ise 1865'te kaldırılmıştır. Daha sonraki dönemlerde çeşitli uluslar aralarında yaptıkları anlaşmalarla köle ticaretini ve köleliği yasaklayan hükümler almaya başladılar.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İNSAN HAKLARI:

İnsan hakları evrenseldir. Fakat insanların bu hakları her zaman kabul edilmiş ve korunmuş değildir. Bu durum; kölelik, şiddet ve ayrımcılık gibi insan onuru ve değerini ortadan kaldıran uygulamalarda açıkça görülebilmektedir.

İnsan haklarının tanınması ve yasal olarak güvence altına alınması, insanın değerinin de korunması anlamına

gelmektedir. Bu konuda geçmişten günümüze kadar birçok önemli adım atılmıştır.

15. yüzyılda başlayan Rönesans, insanı yeni bir anlayışla ele alır. Bu anlayışa göre insan, yaratıcı enerji ve yeteneklerle donatılmış, yeteneklerini sergilemek ve dünyayı daha güzele ve

iyiye doğru değiştirmek üzere doğmuş bir bireydir. İnsan özgürlüğü ve doğadaki yeri, yeniden sorgulamaya başladı.

Leonardo da Vinci ve Michelangelo gibi sanatçılar eğitilmiş evrensel insan idealini somutlaştırdılar. Ressamlar insanları kadın, çocuk, engelli, köle, köylü, soylu veya zengin gibi kategorilerle ele almadılar. İnsan, bedenlerinde ve ruhlarında saklı birer yetenek ve değer olarak gördüler.

İslam'da İnsan Hakları:

Kur'an başkasına ait olan ve alın teri olmadan kazanılan bütün malları yasaklamıştır. Yani haram kılmıştır.

Bir insan öldüreni tüm insanlığı öldürmüş gibi olduğunu ve bir insana yardım etmek ve kurtarmanın da bütün insanları kurtarmak olarak değerlendirmiştir.

Eşlerin birbirlerine karşı hak ve sorumluluklarını beyan etmiştir. Toplumda komşuluk hakkını gözetmeye emretmiştir.

Veda Hutbesi: 632 yılında İslam Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v)'in Mekke'de (Arafat ve Mina'da) yaptığı konuşmaları içerir. Peygamberin konuşmaları, İslâm hukukunun temelini oluşturduğu için önemlidir. Hutbe'de açıklanan bazı temel insan hak ve özgürlükleri şöyledir.

-İnsanların canları, malları ve namusları kutsaldır.

Kadınların erkekler üzerinde erkeklerin de kadınlar üzerinde hakları vardır.

Hiçbir ırk, ten renginin değerine üstünlüğü yoktur.

İslâm Peygamberi: "**Bir insan öldürmek tüm insanları öldürmek gibidir.**" söylemiştir.

Yine Hz. Peygamberimiz; eşi Hz. Hatice'nin servetini köleleri satın alarak özgürlüğüne kavuşturmada harcamıştır.

Mustafa Kemal bununla ilgili şöyle demektedir: İnsanlık kavramı, vicdanlarımızı arıtmaya ve hislerimizi yüceltirmeye yardım edecek kadar yükselmiştir. İnsanlar daima yüksek, asil ve kutsal hedeflere yürümelidir. Bu hareket şeklidir ki insan olanın vicdanını, beynini ve bütün insanlık anlayışını tatmin eder. Bu şekilde yürüyenler, ne kadar büyük fedakârlık yaparlarsa o kadar yükselirler ve bu hareket şekli mutlaka açık olur.

İnsan haklarıyla ilgili bilinen ilk yazılı belge, MÖ 1760 yıllarında dikili taş üzerine yazılmış olan Hammurrabi Kanunlarıdır. İnsan haklarını korumaya yönelik çıkarılan bu kanunlar oldukça serttir. 282 maddeden oluşan kanunların insan hakları açısından önemli olan maddeleri şunlardır:

-Bir kimse bir ve girecek delik açarsa o deliğin önünde ölümlü cezalandırılır ve gömülür.

-Yangın esnasında bir evden eşya çalan biri yanan evin ateşine atılarak cezalandırılır.

-Karısı, çocuğu ve hizmetçisi olan bir adam, ikinci bir kadınla evlenemez.

Magna Carta Libertatum:

İngiltere'de Papa, kral ve soylular arasında yapılan sözleşmedir. Bu sözleşmeyle Kral John (Yurtsuz John) kanunlara uygun davranmayı kabul etmiş ve bazı yetkilerinden din adamları ve soylular lehine vazgeçmiştir. Bazı önemli maddeleri şöyledir:

-Hiçbir özgür insan, yargılanmaksızın hapse atılamaz, sürgün edilemez, zarara uğratılamaz.

-Hiçbir özgür insan mal ve mülküne el konulamaz.

Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesi:

Avrupa'daki ilk insan hakları bildirgesi, 1789 yılında Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesi adıyla yayımlandı. Bildirge Magna Carta'da olduğu gibi yalnızca erkeklerin hakları ve

sorumluluklarını sıralamaktadır. 17 Maddeden oluşan bildirgenin bazı maddeleri:

-İnsan, haklar bakımından özgür ve eşit doğarlar

-Özgürlük, mülkiyet hakkı, güvenlik ve baskıya karşı direnme temel insan haklarıdır.

-Devlet yönetiminin amacı, insan haklarını korumaktır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi:

İnsan hak ve özgürlükleri ilk kez bir bütün olarak ilan edilmiştir. Bildirge'nin bütün maddeleri bugün insanların sahip oldukları tüm hakları en azından ilke olarak içerir ve kesinlik ifadesi taşır. Herkes ırk, renk, cins, dil, din, siyasal ya da herhangi bir başka inanç, ulusal ya da toplumsal köken, varlıklılık, doğuş ya da herhangi bir ayırım gözetilmeksizin bu Bildirge'de açıklanan bütün haklardan ve özgürlüklerden yararlanabilir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan çocuk ve kadın hakları ile sosyal ve siyasal haklar ayrı ayrı sözleşmelerle yasal olarak güvence altına alınmaya çalışılmıştır.

Türk Tarihinde İnsan Hakları

Eski Türklerde "töre"ye göre hareket edilirdi. Töre'ye göre adam öldürmek, namusa tecavüz, kız kaçırma'nın cezası idamdı. Hırsızlara çaldığının on katı ödettirilirdi. Eski Türkler kadına da önem vermişler. Hükümdar sefere çıktığında hükümdarın eşi "Hatun" yerine oturur, elçileri kabul ederdi.

Tanzimat ve Islahat Fermanı

Osmanlı Devleti'nde 1839'da Tanzimat Fermanı ve 1856 Islahat Fermanı'nın temelinde insan hak ve özgürlükleri olan bir belgedir. Tanzimat ve Islahat Fermanı ile ayırım gözetilmeksizin herkesin can, mal ve namus güvenliği, yargılanma ve mülk edinme gibi önemli hakları güvence altına alınmıştır.

1876 Kanunuesasi:

Osmanlı Devleti'nde 1876 yılında Meşrutiyet'in ilanı ile Türk tarihinde ilk defa anayasa yönetimine geçilmiştir. Meşrutiyet ile birlikte kabul edilen Kanunuesasi'ye göre;

9. maddede yer alan hükme göre, herkesin, başkalarının haklarını ihlal etmemek kaydıyla kişisel özgürlüğe sahip olduğu

11. Maddede ise Genel kamu düzenine ve ahlaka aykırı olmadığı müddetçe herkese din, inanç ve ibadet özgürlüğünün tanındığı

21. Madde. Özel mülkiyete keyfi biçimde ve tazminat ödenmeden el konulmayacak

Gibi insan hak ve özgürlükleriyle ilgili maddeler yer alır.

Türkiye Cumhuriyeti Döneminde İnsan Hakları:

1924 Anayasası'nda 1976 yılında kabul edilmemiş bir takım hak ve özgürlükler eklenmiştir. Bunlar:

3. Madde: Egemenliğin kayıtsız şartsız vatandaşa ait olması

10. Madde: Milletvekili seçimlerinde kadınların da oy kullanma hakkının verilmesi

69. Madde: Herkesin yasalar karşısında eşit olduğu

70. Madde: kişi dokunulmazlığı, din, söz, yayım, seyahat, çalışma, dernek kurma ve toplanma gibi hak ve özgürlüklerin tanınması gibi haklar tanınmıştır.

Ayrıca 1934 yılında birçok Avrupa ülkesinde henüz kamu. Edilmemiş olan kadınların milletvekili seçilebilme hakkı, anayasada yer almıştır.

Yine sonraki dönemde; Türkiye Cumhuriyeti, İnsan hakları Evrensel Bildirgesi'ni imzalamış, çocuk ve kadın haklarına dair sözleşmeleri kabul etmiş, siyasal ve sosyal eşitlik ilkelerini hayata geçirmeye çalışmıştır.

